

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA ARDHI, MALIASILI NA UTALII
TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA SHUGHULI ZA KAMATI KWA KIPINDI CHA
JANUARI 2017 HADI JANUARI 2018**

*[Inatolewa chini ya Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016]*

Ofisi ya Bunge,
S.L.P. 941,
DODOMA

FEBRUARI, 2018

YALIYOMO

SEHEMU YA KWANZA	1
MAELEZO YA JUMLA	1
1.0 Utangulizi	1
1.1 Majukumu ya Kamati	1
1.2 KAZI ZILIZOTEKELEZWA NA KAMATI KWA MWAKA 2017	2
1.2.1 ZIARA	2
1.2.2 MIKUTANO	3
1.2.3 SEMINA.....	4
SEHEMU YA PILI.....	5
2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI	5
2.1 ZIARA.....	5
2.1.1 Ziara Katika Hifadhi ya Taifa ya Saadan	5
2.1.2 Ziara Katika Miradi ya upandaji miti mashamba ya watu binafsi-Ifakara, (Private Forest plantation)	7
2.1.3 Ziara katika Mapango ya Amboni	8
2.1.4 Ziara katika Hifadhi ya Jamii ya Wanyamapori ya Wamimbiki	9
2.1.5 Ziara katika Wakala wa Mbegu za Miti Tanzania.....	9
2.1.6 Ziara katika Hifadhi ya Misitu asilia ya milima ya Uluguru	10
2.1.7 Ziara katika Pori Tengefu la Loliondo	11
2.1.8 Ziara katika Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro.....	11
2.1.9 Ziara katika Makumbusho, Kituo cha Olduvai	13
2.1.10 Ziara katika Hifadhi ya Taifa ya Ziwa Manyara	14
2.1.11 Ziara katika Hifadhi ya Taifa ya Tarangire.....	15
2.1.12 Ziara katika Mradi wa mji wa viungani (Satelite Town)-Iyumbu, Dodoma .	16
2.1.13 Ziara katika Mpango kabambe wa kuendeleza jiji la Arusha.....	17
2.1.14 MIKUTANO	17
2.1.15 Mikutano na Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi	18
2.1.16 Taarifa kuhusu utendaji wa Tume ya Matumizi ya Ardhi	18
2.1.17 Taarifa kuhusu Migogoro ya Ardhi nchini.....	18
2.1.18 Taarifa ya Utekelezaji wa bajeti ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa Mwaka 2016/2017 pamoja na mapendekezo ya Mapato na Matumizi ya wizara hiyo kwa Mwaka 2017/2018	19
2.1.19 Taarifa kuhusu Mashamba Makubwa Yaliyotelekezwa.....	19
2.1.20 Taarifa Kuhusu Programu ya Upimaji na Umilikishaji wa Ardhi Nchini.....	20
2.1.21 Mikutano na Wizara ya Maliasili na Utalii	20
2.1.22 Taarifa kuhusu Utendaji wa Shirika la Hifadhi la Taifa (TANAPA)	21
2.1.23 Taarifa kuhusu hali ya Ujangili nchini	21
2.1.24 Taarifa ya Utekelezaji wa bajeti ya Wizara ya Maliasili na Utalii kwa Mwaka 2016/2017 pamoja na makadirio ya mapato na matumizi ya wizara hiyo kwa Mwaka 2017/2018.....	22
2.1.25 Taarifa kuhusu Maendeleo ya Misitu na Nyuki Nchini	22
2.1.26 Taarifa Kuhusu Changamoto ya Kuzibwa kwa Shoroba Katika Hifadhi za Taifa	24

2.1.27 Taarifa kuhusu Maendeleo ya Utalii Nchini.....	25
2.1.28 Mkutano na Wadau wa Uwindaji wa Kitalii nchini	25
2.1.29 SEMINA.....	27
SEHEMU YA TATU	29
3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI	29
3.1 MAONI.....	29
3.2 MAPENDEKEZO	31
3.3 Migogoro ya Ardhi katika maeneo ya hifadhi	31
3.4 Migogoro kati ya Hifadhi na Wafugaji	32
3.5 Uvamizi wa Mifugo katika Hifadhi.....	32
3.6 Uwindaji wa Kitalii	32
3.7 Mabadiliko ya Sheria ya Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro.....	33
3.8 Kufanya tathimini ya mfumo wa matumizi mseto ya ardhi katika Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro	33
3.9 Kuzibwa kwa shoroba katika hifadhi za Taifa.....	33
3.10 Maendeleo ya Utalii.....	34
3.11 Kuanzisha mamlaka moja ya udhibiti wa matumizi ya rasilimali za misitu	34
3.12 Mpango kabambe wa kuendeleza miji nchini	35
SEHEMU YA NNE.....	36
4.0 HITIMISHO.....	36
4.1 Shukurani.....	36
4.2 Hoja.....	37

TAARIFA YA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA ARDHI MALIASILI NA UTALII KWA MWAKA 2017

*[Inatolewa Chini ya Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016]*

SEHEMU YA KWANZA

MAELEZO YA JUMLA

1.0 Utangulizi

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016, naomba kutoa Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Kamati kwa kipindi cha kuanzia Januari 2017 hadi Januari 2018, ili iweze kujadiliwa na kuridhiwa na Bunge.

Taarifa hii ina Sehemu Kuu Nne. Sehemu ya **Kwanza** inaelezea **Utangulizi**, Sehemu ya **Pili** inaelezea utekelezaji wa majukumu ya Kamati, kwa kipindi cha Mwaka 2017/2018 na matokeo yaliyobainishwa. Sehemu ya **Tatu** inaelezea maoni na mapendekezo ya Kamati, na Sehemu ya **Nne** ni hitimisho.

1.1 Majukumu ya Kamati

Mheshimiwa Spika, majukumu ya Kamati yameainishwa katika Nyongeza ya Nane chini ya kanuni ya 118, kifungu cha 6 (6) cha Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo 2016, kuwa:-

*"...Kamati ya Ardhi, Maliasili na Utalii itasimamia shughuli za Wizara mbili nazo
ni*

(a)Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; na

(b) Wizara ya Maliasili na Utalii".

Mheshimiwa Spika, Shughuli za Wizara zinazosimamiwa na Kamati ni pamoja na Miswada ya Sheria na Mikataba inayopendekezwa kuridhiwa na Bunge iliyo chini ya Wizara tajwa, Taarifa za utendaji za kila Mwaka za Wizara hizo pamoja na utekelezaji unaofanywa na Wizara hizi kwa mujibu wa Ibara ya 63(3) (b) ya Katiba. Aidha, mbali na majukumu tajwa, Kamati ina jukumu la kushughulikia jukumu lolote litakaloletwa katika Kamati na Mheshimiwa Spika kwa kuzingatia Kanuni 119 ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016.

1.2 **KAZI ZILIZOTEKELEZWA NA KAMATI KWA MWAKA 2017**

1.2.1 **ZIARA**

Mheshimiwa Spika, Katika mwaka 2017 Kamati ilifanya ziara katika maeneo yafuatayo:-

- Hifadhi ya Taifa ya Saadan,
- Miradi ya upandaji miti mashamba ya watu binafsi-Ifakara,(Private Forest plantation)
- Malikale – Mapango ya Amboni
- Hifadhi ya Jamii ya Wamimbiki
- Hifadhi ya Misitu asilia ya milima ya Uluguru
- Pori Tengefu la Loliondo
- Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro
- Malikale-Makumbusho, kituo cha Bonde la Olduvai
- Hifadhi ya Taifa ya Ziwa Manyara
- Hifadhi ya Taifa ya Tarangire

Kwa upande wa Wizara ya Ardhi, Kamati ilifanya ziara katika maeneo yafuatayo;-

- Mradi wa upimaji na Umilikishaji Ardhi wilaya ya Kilombero
- Mradi wa Mpango Kabambe wa Kuendeleza Jiji la Arusha

- miradi ya ujenzi wa nyumba za Shirika la Nyumba la Taifa-Iyumbu Dodoma.

1.2.2 **MIKUTANO**

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Januari 2017 mpaka Januari 2018 Kamati ilifanya mikutano na Wizara na baadhi ya taasisi zilizo chini ya wizara kwa kupokea na kuchambua taarifa mbali mbali zilizoletwa mbele ya Kamati. Kwa upande wa Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi Kamati ilipokea na kuchambua Taarifa zifuatazo:-

- Utendaji wa Tume ya Matumizi ya Ardhi,
- Hali ya migogoro ya Ardhi Nchini,
- Uaandaaji na Utekelezaji wa Mpango kabambe wa kuendeleza jiji la Mwanza
- Utendaji wa Bodi ya Uthamini
- Utekelezaji wa Shirika la Nyumba la Taifa
- Utendaji wa Chuo cha Ardhi Tabora
- Urasimishaji makazi katika Jiji la Dare Es Salaam
- Uandaaji Mpango Kabambe wa Jiji la Arusha
- Mradi wa Safari City-Mateves, Arusha na
- Utekelezaji wa bajeti ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa Mwaka 2016/2017 pamoja na mapendekezo ya Mapato na Matumizi ya wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2017/2018

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Wizara ya Maliasili na Utalii, Kamati ilipokea na kuchambua taarifa zifuatazo:-

- Utendaji wa Shirika la Hifadhi la Taifa (TANAPA)
- Utendaji wa Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro (NCAA)
- Utendaji Malikale Mapango ya Amboni
- Utekelezaji wa agizo la Serikali la Kuondoa Mifugo katika mapori ya akiba na mapori Tengefu nchini
- Utendaji wa Hifadhi ya msitu wa maporomoko ya Kalambo
- Utendaji wa Shirika la Hifadhi za Taifa- kuhusu Hifadhi tegemezi

- Utendaji wa Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania-Hifadhi za Misitu Asilia
- Utendaji wa Mamlaka ya Wanyamapori Tanzania-Hali ya Uvamizi wa mifugo katika Mapori ya Akiba.
- Mgogoro wa mipaka kati ya Hifadhi ya Taifa ya Saadan na Wakazi wa Kitongoji cha Uvinje
- Mapango ya Amboni
- Utekelezaji wa bajeti ya Wizara ya Maliasili na Utalii kwa Mwaka 2016/2017 pamoja na mapendekezo ya mapato na matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2017/2018.
- Utendaji wa Mamlaka ya Wanyamapori Tanzania.

1.2.3 SEMINA

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya semina na mikutano mbalimbali katika nyakati tofauti kwa lengo la kuongeza uelewa wa wajumbe katika maeneo yanayohusu Sekta wanazozisimamia. Semina hizo ni kama zifuatazo;-

- Nishati itokanayo na Tungamo taka ilitolewa na Tanzania Forest Conservation group (TFCG)
- Uharibifu wa mazingira katika maeneo ya hifadhi za Taifa unaotokana na uvamizi wa mifugo iliyotolewa na Wizara ya Maliasili na Utalii
- Changamoto za migogoro ya Ardhi katika ardhi ya vijiji iliyotolewa na Oxfam Tanzania
- Changamoto za mgongano wa sheria za ardhi za vijiji, sheria ya wanyamapori na sheria ya mazingira zilizotolewa na lawyers Environmental Action Team na Mradi wa Legislative Support Programme (LSP II)

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI

Mheshimiwa Spika, sehemu hii inahusu matokeo yaliyopatikana kutokana na kazi zilizotekelezwa na Kamati kwa mwaka 2017. Kazi hizo zilitekelezwa kupitia Wizara na taasisi inazosisimamia kwa njia ya ziara zilizofanywa na Kamati, taarifa zilizowasilishwa na Wizara na taasisi zake mbele ya Kamati kwa nyakati tofauti tofauti, semina, pamoja na miswada kama ifuatavyo;-

2.1 ZIARA

2.1.1 Ziara Katika Hifadhi ya Taifa ya Saadan

Mheshimiwa Spika, Tarehe 2 Septemba, 2017 Kamati ilifanya ziara katika Hifadhi ya Taifa ya Saadan kwa lengo la kujionea hali halisi ya maendeleo ya hifadhi. Aidha Kamati ilielezwa mgogoro wa ardhi unaoendelea kati ya Hifadhi ya Taifa ya Saadani na wananchi wa kitongoji cha Uvinje waliokataa kupewa fidia kwa maslahi binafsi. Kamati ilipata maelezo kutoka kwa uongozi wa Hifadhi, Mkuu wa wilaya ya Bagamoyo pamoja na wananchi wa kitongoji cha Uvinje. Katika maelezo yao Kamati ilibaini kuwa eneo lote la kitongoji cha Uvinje liko ndani ya mipaka ya iliyokuwa Pori la akiba Saadani na kwa kuzingatia Tangazo la Serikali la 1974 eneo hilo liko ndani ya mipaka ya Hifadhi ya Taifa Saadani kwa kuzingatia Tangazo la Serikali Na. 282 la 2005.

Kamati ilibaini kuwa mgogoro wa Saadani kwa namna moja au nyingine unachochea na mwekezaji ambaye amenunua ardhi ya wananchi kinyume cha sheria kwa lengo la kuwekeza katika mradi wa hoteli ya kitalii kwa ubia na wananchi katika eneo hilo ambalo liko ndani ya hifadhi bila kushirikisha uongozi wa hifadhi, ramani ya upimaji Na. E 4/7 kiwanja Na.2 Uvinje, upimaji uliofanywa na Mtumishi wa Halmashauri ndugu **Volstan Tesha** aliyepima eneo hilo kinyume na sheria. Mtumishi huyu alihamishwa baada ya kuonekana kusababisha migogoro mingi ya ardhi wilayani Bagamoyo lakini kwa mshangao mkubwa baada ya awamu ya tano kuingia madarakani amerudishwa kinyemela. Hata hivyo, Kamati ilibaini kuwa mwekezaji huyu mwenye maslahi binafsi amewashawishi na kuwaahidi kuwapa wakazi wa Kitongoji cha Uvinje misaada mbalimbali ikiwemo fedha za kuanzisha SACCOS iwapo watampa ardhi ya eneo la Uvinje.

Mheshimiwa Spika, kwa kuangalia mazingira ya mgogoro huu Kamati imejiridhisha kuwa mgogoro huo unachangiwa na watu kwa maslahi yao binafsi, Aidha upimaji wa eneo kinyume cha taratibu kwa namna moja au nyingine umechangia kukua kwa mgogoro huo. Kamati inashauri mwekezaji asiruhusiwe kufika katika eneo alilopewa na wananchi wa Uvinje mpaka vyombo vya usalama vijiridhishe na shughuli anazofanya katika eneo hilo na endapo ana vibali vyote vya serikali.

Aidha kamati inashauri kuwa ni vyema taratibu za uhakiki na upimaji wa maeneo zikazingatiwa wakati wa uuzaji wa maeneo. Pamoja na hayo Kamati inashauri kuwa taratibu za kinidhamu zichukuliwe kwa yeyote atakayebainika anapima maeneo kinyume cha taratibu na sheria za nchi.

Kamati inashauri uchunguzi ufanyike ili kuweza kubaini uwepo wa Boti zinazotia Nanga usiku katika eneo la Saadani alilopimiwa mwekezaji kuweza kujua kuwa boti hizo zinakuja usiku kufanya nini na zinabeba vitu gani.

Mheshimiwa Spika,mgogoro huu umechukua muda mrefu bila majibu, hivyo kuufanya kuwa sugu na mgumu. Serikali ijenge utamaduni wa kushughulikia migogoro hii kwa haraka.

2.1.2 Ziara Katika Miradi ya upandaji miti mashamba ya watu binafsi- Ifakara, (Private Forest plantation)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kutembelea mradi wa upandaji miti mashamba ya watu binafsi unaotekelezwa na Wizara ya Maliasili na Utalii kwa fedha za wafadhili. Wajumbe walipata fursa ya kuona baaadhi ya mashamba ya mfano na kubaini yafuatayo:-

- Kutokuwepo kwa uwazi kuhusu kiasi halisi cha fedha wanazopewa na Makampuni yanayowasimamia wakulima hao wala mikataba kati ya wakulima hao na makampuni yanayowasimamia
- Halmashauri ya Wilaya ya Kilombero na Mji wa Ifakara kutokushirikishwa katika uanzishwaji vikundi hali inayotia mashaka katika utaratibu mzima wa uendeshwaji wa mradi huo
- Wakulima wadogo kutoelimishwa kuhusu haki zao katika mikataba ya kulima miti na hivyo kusababisha kutokuwa na uwazi katika utekelezaji wa mradi,na
- Wizara kutokushirikishwa kikamilifu

Kamati inashauri, katika utekelezaji wa mradi huu Halmashauri ihusishwe moja kwa moja katika zoezi zima la kuunda vikundi ili kulinda haki zao. Aidha Wizara ishiriki kikamilifu kwa kupatiwa takwimu sahihi za kiasi cha fedha zinazoletwa na wafadhili kwa makampuni ili kuongeza uwazi na uwajibikaji zaidi.

2.1.3 Ziara katika Mapango ya Amboni

Mheshimiwa Spika, Tarehe 1 Septemba, 2017 Kamati ilitembelea mapango ya Amboni yaliyoko katika Halmashauri ya Jiji la Tanga na kujionea uzuri wa Mapango hayo ambayo ni miongoni mwa vivutio vikubwa vya utalii katika jiji la Tanga. Pamoja na umuhimu wa mapango katika kuchangia pato la Taifa bado yanakabiliwa na changamoto mbalimbali ikiwa ni pamoja na serikali kutowekeza vya kutosha ili kivutio hiki kiweze kutoa mchango mkubwa unaotarajiwa, Miundombinu ya barabara kuelekea katika mapango hayo ni mibovu, mto unaopita pembezoni mwa Mapango hayo umeanza kumegua kingo za Mapango, Shughuli za kibinadamu hasa uchimbaji wa kokoto kwa kutumia vilipuzi na mchanga karibu ya mapango unatishia usalama wa Mapango hayo, uhaba wa watumishi, pamoja na kukosekana kwa kituo cha kupumzikia watalii. Kamati inashauri mambo yafuatayo yazingatiwe ili kuyapa Mapango ya Amboni thamani inayostahili ili kuinua utalii nchini:-

- **Kuyatangaza pamoja na vivutio vingine vilivyoko katika jiji la Tanga mfano Hifadhi Asilia ya Amani, Fukwe za Bahari zilizoko Pangani, Hifadhi ya Taifa ya Saadan, Chemchemi ya maji moto ya *Sulphur* Amboni pamoja na magofu ya Tongoni hii itasaidia watu kufahamu uwepo wa vivutio hivyo na itavutia watalii wengi zaidi kutembelea vivutio hivyo na kuongeza pato la Taifa katika utalii.**
- **Kuzuia shughuli zote za uchimbaji madini ya kokoto na mchanga karibu na Mapango**
- **Kujenga kituo cha kupumzikia watalii katika Mapango ya Amboni**
- **Kuboresha mazingira hasa kingo za mto ili zisiendeleo kumomonyoka na kuhatarisha kutoweka kwa Mapango**
- **Kuweka miundombinu ya barabara kuelekea mapango ya Amboni pamoja na vitendea kazi vya kutosha kama Tochi zenye mwanga mkali za kuangazia ndani ya Mapango ili iwe rahisi kwa watalii kutembea ndani ya Mapango, na**
- **Kuweka watumishi wa kutosha kuhudumia watalii katika vivutio hivi.**

- **Kuweka vijitabu vinavyoelezea historia ya mapango pamoja na ramani inayoonyesha jinsi ya kuingia na kutoka katika mapango haya**
- **Kuboresha muonekano wa alama za kuingia na kutoka katika mapango**

2.1.4 **Ziara katika Hifadhi ya Jamii ya Wanyamapori ya Wamimbiki**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitembelea Hifadhi ya Jamii ya Wamimbiki yenye ukubwa wa km za mraba 2400 ambayo ni makazi ya wanyamapori yenye misitu ya asili, mapito ya wanyamapori inayounganisha ikolojia ya Selous-Mikumi-Simanjiro – Hifadhi ya mto Wami hadi katika Hifadhi ya Saadan. Katika ziara hii Kamati imejionea jinsi hifadhi ilivyoathiriwa na shughuli za binadamu zikiwemo **ufugaji, kilimo, makazi ya binadamu, ukataji miti, uchimbaji wa madini na uchomaji wa mkaa**, shughuli zinazofanywa kinyume cha sheria kanuni na taratibu ambazo zinapelekea wanyamapori kuhama, kuhangaika kutafuta njia ya kupita wanapohama kwenda hifadhi jirani za Mikumi, Saadan na Pori la Akiba Selous. Kwa upande mwingine binadamu waliojenga katika mapito ya wanyama (**Shoroba**) wamekuwa wakishambuliwa na wanyamapori wakali, pia kumekuwepo na uharibifu mkubwa wa Misitu ya asili ya Pagale na Gwami pamoja na kuharibu kingo za mto Wami. Kutokana na uwezo mdogo wa kifedha na kitaalam wa jumuiya ya Wamimbiki na hivyo kulazimu taasisi zingine kama TAWA, TANAPA na TFS kuisaidia kufanya doria kutokana na umuhimu wake kiikolojia, **Kamati inashauri eneo hili la Wamimbiki lipandishwe hadhi na kuwa Hifadhi ya Taifa ili lisimamiwe kwa ufanisi zaidi na Shirika la Hifadhi za Taifa (TANAPA)**

2.1.5 **Ziara katika Wakala wa Mbegu za Miti Tanzania**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitembelea wakala wa Mbegu za Miti iliyoko mjini Morogoro na kupokea Taarifa kuhusu utendaji wa Wakala huyo. Katika taarifa iliyotolewa Kamati ilibaini kuwepo kwa changamoto kadhaa zikiwemo:-

- Kutokuwepo kwa Sheria inayohusu mbegu za miti inayoweza kudhibiti biashara na upandaji wa mbegu za miti. Sheria inayotumika kwa sasa ni sheria ya mbegu za kilimo ambayo haizungumzii mbegu za miti pamoja na vipandikizi hali iliyosababisha biashara ya mbegu za miti kufanyika bila ya kuwa na udhibiti
- Gharama kubwa za kuzalisha mbegu za miti ikilinganishwa na bei za mbegu
- Uchakavu wa vifaa vya maabara hali inayosababisha Wakala kutofanya baadhi ya vipimo kwa usahihi vya mbegu pamoja na
- Uhaba wa Wataalam katika nyanja muhimu za uzalishaji mbegu kama vile Botany, Tree Breeding na Seed Pathology

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri serikali kutekeleza yafuatayo ili kuongeza ufanisi wa utendaji wa wakala:-

- **Serikali ianze mchakato wa kuandaa sheria ya mbegu za miti**
- **Kuongeza bajeti ya wakala ili kuiwezesha kukarabati maabara na kusomesha wataalam wa kutosha katika fani muhimu kwa wakala**
- **Kuiwezesha wakala kuanzisha mashamba ya mbegu za miti ili kupunguza gharama za uzalishaji mbegu na hivyo kufanya bei ya mbegu za miti kuwa nafuu**

2.1.6 **Ziara katika Hifadhi ya Misitu asilia ya milima ya Uluguru**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kutembelea hifadhi ya misitu Asilia ya milima ya Uluguru katika Mkoa wa Morogoro na kujionea jitihada zinazofanywa na wakala wa Misitu Tanzania ikiwa ni pamoja na kuhifadhi milima hiyo ili iweze kutoa huduma za kutunza vyanzo vya maji na kuzuia mmomonyoko wa udongo unaotokana na uharibifu wa misitu. Kamati inapongeza kazi nzuri inayofanywa na wakala katika kuhifadhi misitu hiyo. Hata hivyo zipo changamoto zinazohitaji kufanyiwa kazi ili kuzuia uharibifu wa misitu. Baadhi ya changamoto hizo ni pamoja na **uvamizi unaofanywa kupitia shughuli za kibinadamu**

katika maeneo yaliyohifadhiwa. Shughuli hizo ni kilimo, ujenzi wa makazi, uvunaji wa asali na uchomaji wa mkaa.

Kamati inashauri wananchi wanaoishi pembezoni mwa hifadhi hizo waelimishwe umuhimu wa hifadhi hizo na pale ambapo tatizo ni kubwa basi Serikali iangalie uwezekano wa kuwahamisha wananchi katika maeneo hayo ili kunusuru uharibifu wa misitu yetu.

2.1.7 Ziara katika Pori Tengefu la Loliondo

Mheshimiwa Spika, Tarehe 7 Machi 2017 Kamati ilitembelea Pori Tengefu la Loliondo na kujionea changamoto mbali mbali zinazolikabili pori hilo. Yapo maoni na ushauri uliotolewa na kamati wakati wa ziara hii ambayo Serikali imeanza kuyafanyia kazi baadhi ya mapendekezo yaliyotolewa na Kamati ikiwa ni pamoja na kuanza zoezi la kuainisha na kuhakiki maeneo ya mipaka ya Pori Tengefu la Loliondo na kusajili upya NGOS zote zinazofanya kazi katika eneo hilo. Lengo ni kumaliza migogoro na kuendeleza hifadhi kwa maslahi ya Taifa letu.

2.1.8 Ziara katika Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitembelea Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro tarehe 9 Machi, 2017 na kupokea taarifa ya utendaji wa hifadhi hiyo. Katika taarifa hiyo Kamati ilielezwa kuwa licha ya upekee iliyonayo Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro ya kuwa na matumizi mseto ya ardhi na eneo la urithi wa dunia, hifadhi inakabiliwa na changamoto nyingi ambapo zisipofanyiwa kazi zinatishia siyo tu kupoteza hadhi yake ya kuwa eneo la urithi wa dunia bali kutoweka kabisa kwa hifadhi hiyo. Changamoto hizo ni pamoja na;-

- Matumizi mseto ya ardhi ambapo uhifadhi wa wanyamapori na maliasili unaenda sambamba na makazi ya wananchi wenyeji kwa mujibu wa Sheria ya Eneo la Ngorongoro.
- ongezeko la binadamu, shughuli zao na mifugo, inakadiriwa kuwa Wakati Hifadhi ya Ngorongoro ilipoanzishwa mwaka 1959 ilikuwa na wakazi wenyeji takribani **8,000** lakini kufikia Desemba 2017, idadi ya wananchi

wenyeji ilifikia **93,851**. Ongezeko hili ni kubwa na wafugaji hawa wamekuwa wakiingiza mifugo katika hifadhi hususan kreta na kupelekea uharibifu wa vyanzo vya maji, uoto wa asili, uvamizi wa mapito ya wanyama, kutoweka kwa baadhi ya wanyama katika hifadhi ambavyo vyote hupelekea kupungua kwa idadi ya watalii.

- Sheria Na. 413 ya mwaka 1959 R.E cap Na. 284 ya mwaka 2002 iliyoanzisha Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro kupitwa na wakati ambapo utekelezaji wa matakwa ya kisheria katika eneo la hifadhi hii yanapelekea kukuza ukinzani kati ya Mamlaka kwa upande mmoja na wenyeji Wamasai wakazi wa eneo la Hifadhi kwa upande mwingine. Ukinzani huu unatokana na Sheria kuweka masharti yanayoonekana kuwa magumu kiutekelezaji kuhusu matumizi ya ardhi ndani ya eneo la Hifadhi hususan kuzuia kabisa shughuli za kilimo, matumizi ya vyombo vya moto, masharti ya namna ya kufanya kazi na maeneo ya kufanya shughuli za ufugaji.
- Mabadiliko ya tabia ya nchi inayopelekea uhaba wa maji na malisho. Hali hii imeathiri kwa kiasi kikubwa upatikanaji wa maji na malisho katika eneo la Hifadhi hali inayopelekea mvutano baina ya Mamlaka ya Hifadhi na wananchi wenyeji wa Ngorongoro
- Gawio la fedha zinazotolewa na Mamlaka kwenda kwa wenyeji nalo ni sehemu ya tatizo kwani sasa viongozi wa Baraza la wafugaji wamefanya kama mradi wao
- Huduma zinazotolewa na Mamlaka kwa wananchi wanaoishi ndani ya Hifadhi zinawafanya wananchi hao kujiona ni wa pekee kwani wanapata fedha, elimu, Afya n.k bure
- Ufugaji ndani ya Hifadhi hasa katika maeneo yenye mahoteli ni kero kwa watalii kwani mifugo hulishwa na kupitishwa jirani na maeneo hayo.

Kamati inashauri kwamba pamoja na changamoto nyingine zote, hatua ya kwanza ya kuinusuru Mamlaka ya hifadhi ya Ngorongoro ni kuhuisha sheria ya kuanzishwa kwake ili iandane na hali halisi ya sasa. Aidha Serikali ifanye utafiti wa kina na tathimini ya mfumo wa matumizi mseto ya ardhi katika hifadhi na kutoa mapendekezo yatakayoleta tija. Kamati inaishauri Serikali kuangalia uwezekano wa kuwapatia wafugaji mashamba nje ya hifadhi ili kupunguza mzigo mkubwa wa mamlaka kuwapa chakula.

Vilevile, Katika lango la kuingia Hifadhi ya Taifa ya Ngorongoro, kamati ilionyeshwa Mfumo mpya wa malipo wa kielektroniki na jinsi mfumo huo unavyofanya kazi. Ilielezwa kuwa mfumo huu huyawezesha makampuni ya utalii kulipia na kukata vibali vya kufanya shughuli za utalii bila ya kulazimika kufanya malipo kwa kupanga foleni kwenye malango ya hifadhi. Utaratibu huu umesaidia sana kuondoa usumbufu na msongamano kwa kuokoa muda wa watalii wanapofika kwenye lango la kuingilia hifadhini. Aidha utaratibu huu umeweza kudhibiti mianya ya upotevu wa mapato.

2.1.9 Ziara katika Makumbusho, Kituo cha Olduvai

Mheshimiwa Spika, tarehe 23 Januari, 2018 Kamati ilifanya ziara ya kutembelea makumbusho, kituo cha Bonde la Olduvai kilichopo ndani ya eneo la Mamlaka ya hifadhi ya Ngorongoro. Katika kituo hiki pamoja na mambo mengine Kamati ilifahamishwa historia ya mwanadamu wa kwanza na chimbuko lake, zama za mawe za kwanza, kati na zama za mwisho zilizohifadhiwa katika bonde la Olduvai. Kamati ilionyeshwa mabaki ya binadamu hao kuanzia kwa *Zinjanthropus*, *Homohabilis* na *Homoerectus* aliyeishi zama za tatu. Aidha Kamati iliweza kuona nyayo za *zadamu* wa *laetoli* na kijifunza historia mbalimbali za mwanadamu wa kale na maendeleo yake (evolution) mpaka kufika mwanadamu aliyepo sasa. Aidha Kamati ilifahamishwa kuwa utafiti umethibitisha

kwa kutumia vinasaba kwamba binadamu wote wanaoishi duniani chimbuko lao ni Bonde la Olduvai. Kamati inaipongeza Serikali kwa kujenga kituo kizuri na cha kisasa cha kuvutia utalii wa nchi yetu na kwa kuweza kufua umeme kwa kutumia upepo kwa ajili ya kutumika katika Makumbusho hii.

Pamoja na mafanikio haya zipo changamoto zinazokikabili kituo hiki zikiwemo hali mbaya ya barabara inayoelekea katika kituo hiki na uhakika wa upatikanaji wa maji badala ya kutegemea kuvuna maji ya mvua. Kamati inashauri Serikali mambo yafuatayo:-

- **kukitangaza kwa nguvu zote kivutio hiki ili kuweza kuongeza watalii wengi hapa nchini na kuongeza pato la Taifa.**
- **Kuzitaka shule kuanzisha programu maalumu ya kupeleka wanafunzi katika kituo hiki kwa lengo la kijifunza historia ya mwanadamu na historia ya nchi yetu kwa ujumla**
- **Kurejesha masalia halisi ya *Zamadamu* aliyegunduliwa katika Bonde hili kwa vile sasa kuna jengo bora na la kisasa**
- **Katika eneo lililofanyiwa uvumbuzi wa mwanadamu linaloonyesha uhalisia wa asili wa eneo husika, lihifadhiwe badala ya kuliacha linapotea kwa hoja kwamba asili ichukue mkondo wake**
- **Kuwekwe Maabara na Maktaba za kisasa zilizosheheni vifaa vya kutosha ili kuwavutia watafiti wengi zaidi kuja kufanya utafiti katika eneo hilo**

2.1.10 **Ziara katika Hifadhi ya Taifa ya Ziwa Manyara**

Mheshimiwa Spika, Tarehe 24 Januari, 2018 Kamati imetembelea Hifadhi ya Taifa ya Ziwa Manyara iliyoanzishwa mwaka 1960 ikiwa ni sehemu ya ikolojia ya Tarangire-Manyara yenye eneo la kilomita za mraba 687. Kuanzishwa kwa hifadhi hii kumelenga kuwezesha kukamilika mzunguko na mahitaji ya wanyama waishio katika hifadhi ya Tarangire na eneo la Ngorongoro, pamoja na kuhifadhi bioanuwai kubwa ya eneo la Ziwa Manyara na kuongeza vivutio kwa watalii wanaotembelea Hifadhi ya Serengeti na eneo la Ngorongoro. Kamati ilishuhudia vivutio mbali mbali vilivyopo katika hifadhi hii ikiwa ni pamoja na;-idadi kubwa ya

tembo, ndege maji aina ya heroe, batamaji, bata jahazi, korongo na wengineo, aina nyingi za ndege, ukuta wa bonde la ufa msitu wa maji ya ardhini, makundi ya viboko pamoja na chemichemi za majimoto zinazobubujika toka ardhini zenye maji ya moto yanayokadiriwa kuwa na nyuzi joto kati ya 65 na 80 C.

Kamati inapongeza jitihada za Hifadhi kuingia ubia na mwekezaji ambaye amejenga daraja la kupita juu ya miti lenye kina cha mita kumi na nane kutoka ardhini na mzunguko wa mita mianne. Daraja hili limeongeza thamani ya hifadhi na kuvutia watalii wengi zaidi kuitembelea hifadhi hii. Hata hivyo, hifadhi inakabiliwa na changamoto ya **kupungua kwa kina cha ziwa Manyara kunakosababishwa na shughuli za binadamu hususan kilimo na uchimbaji madini**. Imeelezwa kuwa kina cha ziwa kimepungua kutoka mita kumi hadi kufikia mita moja na nusu hali inayotishia kukauka na kutoweka kwa Ziwa Manyara. **Kamati inaishauri Serikali kuchukua hatua za haraka kulinusuru ziwa hili. Hatua hizo ni pamoja na kupiga marufuku shughuli za uchimbaji madini katika eneo hilo pamoja na kuwaeleimisha wananchi kuhusu kilimo cha kutumia makinga maji ili kupunguza mmomonyoko wa udongo unaopeleka udongo katika ziwa na kusababisha kina cha ziwa kupungua. Aidha Hifadhi ya ziwa Manyara inakabiliwa na changamoto ya kuzibwa kwa shoroba zinazounganisha ikolojia ya Ziwa Manyara-Tarangire na Ngorongoro.**

2.1.11 Ziara katika Hifadhi ya Taifa ya Tarangire

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kutembelea Hifadhi ya Taifa ya Tarangire tarehe 25 Januari, 2018 na kupokea taarifa ya utendaji ya Hifadhi hiyo. Katika ziara hiyo Kamati ilijionea wanyamapori wengi yakiwemo makundi makubwa ya Tembo. Kamati inaipongeza hifadhi kwa juhudi kubwa inazofanya kuzuia ujangili wa wanyamapori hasa Tembo. Pamoja na kazi nzuri zinazofanyika hifadhi inakabiliwa na changamoto ya kuzibwa kwa shoroba zinazounganisha hifadhi ya Tarangire za ikolojia za Ziwa Manyara na Hifadhi ya Ngorongoro. Aidha hifadhi inakabiliwa na tishio la kukauka kwa mto Tarangire ambao ni tegemeo pekee la wanyamapori ndani ya hifadhi, kupungua kwa maji katika mto Tarangire

kunakosababishwa na uharibifu wa vyanzo vya maji katika milima ya Kondoza kunakotokana na shughuli za binadamu katika maeneo hayo. **Kamati inaishauri Serikali kuchukua hatua za haraka kuunusuru mto Tarangire kwa kuzuia shughuli za binadamu katika milima ya Kondoza. Aidha serikali ichukue hatua ya kuzibainisha shoroba zote za wanyamapori zilizopo katika eneo hili na kuziwekea mipaka na alama ili wananchi wazijue. Vilevile serikali iharakishe mchakato wa kutunga kanuni za kulinda shoroba zetu haraka iwezekanavyo.**

Mheshimiwa Spika, Kamati inasikitishwa na mwenendo wa serikali pale inapobaini tatizo lakini inachukua muda mrefu kuchukua hatua na hivyo kusababisha kukua kwa tatizo na gharama kubwa kulipatia ufumbuzi kama ilivyotokea katika bonde la Ihefu ambapo mto Ruaha mkuu ulianza kukauka kutokana na kilimo cha mpunga.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kamati ilifanya ziara katika maeneo yafuatayo;-

2.1.12 **Ziara katika Mradi wa mji wa viungani (Satelite Town)-Iyumbu, Dodoma**

Katika mradi huu unaotekelezwa na Shirika la Nyumba la Taifa, Kamati ilijionea nyumba za aina mbalimbali zilizojengwa na shirika katika eneo la Iyumbu. Kamati inapongeza kazi nzuri ya upangaji wa mji na kasi ya kutekeleza ujenzi wa nyumba hizo. Hata hivyo Kamati **inashauri uwekwe utaratibu wa wateja kushirikishwa kuchagua aina ya nyumba kabla ya ujenzi, hii itawawezesha wateja kuwa na machaguo ya aina mbalimbali za nyumba itakayosaidia kuvutia wateja wengi zaidi, aidha Kamati inashauri wateja waelimishwe kuhusu hati pacha (Unit Title) itakayowawezesha kuelewa aina hio ya umiliki na matumizi yake kama ilivyo kwa hati nyingine za kawaida. Aidha Kamati inashauri Serikali ihakikishe kuwa bei za nyumba zinaendana na kipato cha wananchi walio wengi.**

2.1.13 Ziara katika Mpango kabambe wa kuendeleza jiji la Arusha

Katika Mpango kabambe wa kuendeleza jiji la Arusha, Kamati ilipata fursa ya kupokea taarifa kuhusu Mpango kabambe wa kuendeleza Jiji la Arusha pamoja na kutembelea eneo la mpango litakalojulikana kama mji wa Bondeni. Kamati inapongeza Serikali kwa kuleta mpango miji utaoboresha muonekano wa jiji la Arusha na kusaidi kupatikana kwa huduma mbalimbali kwa uharaka. Aidha Kamati inashauri kuwa mipango ya aina hii ifanyike katika majiji mengine kama Mbeya, Tanga, na mengineyo ili kupata Tanzania yenye muonekano nadhifu iliyopangwa.

Hata hivyo Kamati imeshitushwa na gharama zilizotumika kuandaa mradi huu kwa kutumia wataalamu elekezi kutoka nje ya nchi ikiwa ni **USD 6,081,590.00** ambapo hadi sasa Serikali imeshalipa **USD 3,332,621.51** sawa na asilimia **54.8** ya gharama ya mpango. Deni lililobakia ni USD **2,748,968.49** sawa na asilimia **45.2**, hivyo basi kamati inashauri kuwa katika mipango ya kuendeleza majiji mengine Serikali ijielekeze kutumia wataalamu wa ndani ili kupunguza gharama. Aidha Kamati inaliomba Bunge kuitaka Serikali kuhakikisha kwamba inalipa deni lililobakia kiasi cha USD **2,748,968.49** ili kuwezesha mpango uweze kukamilishwa, kuidhinishwa na kuanza kutekelezwa.

2.1.14 MIKUTANO

Mheshimiwa Spika Kamati ilikutana, kupokea na kuchambua taarifa mbalimbali zilizowasilishwa na wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi pamoja na Wizara ya Maliasili na Utalii na taasisi zilizo chini ya wizara hizi. Aidha, Kamati ilikutana na wawekezaji wa vitalu vya uwindaji wa kitalii nchini kwa lengo la kujadili maendeleo ya uwindaji na changamoto mbalimbali zinazondelea kuwakabili kwa lengo la kuboresha sekta ya uwindaji wa kitalii hapa nchini.

2.1.15 **Mikutano na Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi**

Kamati ilikutana na Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa nyakati tofauti, kupokea na kujadili taarifa mbalimbali zilioletwa mbele ya Kamati kama ifuatavyo;-

2.1.16 **Taarifa kuhusu utendaji wa Tume ya Matumizi ya Ardhi**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea taarifa ya Utendaji wa Tume ya Matumizi ya Ardhi. Katika taarifa hiyo Kamati ilibaini kuwepo kwa ufinyu wa bajeti na upungufu wa wataalam uliopo utendaji wa tume kuwa hafifu. **Kamati inaishauri Serikali kuiongezea bajeti Tume ya Matumizi ya Ardhi ili iweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi. Aidha Kamati inaishauri Serikali kuhusisha Kampuni binafsi za upimaji na upangaji matumizi ya ardhi ili kuongeza kasi ya upimaji na upangaji matumizi ya ardhi kwa Halmashauri zetu.**

2.1.17 **Taarifa kuhusu Migogoro ya Ardhi nchini**

Mheshimiwa Spika, kumekuwepo na ongezeko kubwa la migogoro ya ardhi inayotokana na sehemu kubwa ya ardhi ya nchi yetu kutokupimwa na kupangiwa matumizi na hivyo kusababisha mgongano baina ya watumiaji mbalimbali wa ardhi. Aidha mashamba makubwa yaliyotelekezwa yamekuwa kichocheo cha migogoro kwa sababu wakulima na wafugaji wasio na ardhi wamekuwa wakiyavamia na kuyatumia bila kuwa na kibali maalum.

Kamati inashauri Serikali kuongeza nguvu ili kuhakikisha kuwa ardhi yote inapimwa na kupangiwa matumizi hali ambayo itachangia kupunguza migogoro ya ardhi nchini. Vilevile, Kamati inaishauri Serikali kuyawezesha Majiji, Manispaa, na Halmashauri zetu kwa kuzipatia vifaa vya upimaji na wataalam wa kutosha ili kuongeza kasi ya upimaji wa ardhi nchini.

2.1.18 Taarifa ya Utekelezaji wa bajeti ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa Mwaka 2016/2017 pamoja na mapendekezo ya Mapato na Matumizi ya wizara hiyo kwa Mwaka 2017/2018

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa ya utekelezaji wa bajeti kwa mwaka wa Fedha 2016/17, pamoja na mapendekezo ya mapato na matumizi ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa mwaka 2017/18 na kuiwasilisha Bungeni.

2.1.19 Taarifa kuhusu Mashamba Makubwa Yaliyotelekezwa

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili taarifa kuhusu mashamba makubwa yaliyotelekezwa hapa nchini. Katika taarifa hiyo kamati ilielezwa kuwa Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais TAMISEMI inaendelea na zoezi la uhakiki wa umiliki wa mashamba makubwa yaliyotelekezwa. Katika Zoezi hili mpaka kufikia Oktoba 2016 jumla ya mashamba **1,912** yalihakikiwa na mashamba **271** kati ya hayo, yalibainika kuwa yametelekezwa.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mpango mzuri wa Serikali wa kuchukua hatua ya kuanza kubatilisha umiliki wa baadhi ya mashamba yaliyotelekezwa na kuyapangia matumizi ya ardhi, ikiwa ni pamoja na kutenga maeneo kwa ajili ya hazina ya ardhi (*land bank*), lakini zipo changamoto zinazoikabili Wizara katika kutekeleza jukumu hili. Changamoto hizo ni pamoja na upungufu mkubwa wa fedha za kuendesha zoezi la uhakiki ardhi, kukosekana kwa mpango bora wa matumizi ya ardhi vijijini, na gharama kubwa za kuandaa mpango bora wa matumizi ya Ardhi nchini. **Kamati inaishauri Serikali kuongeza bajeti kwa wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi na Ofisi ya Rais TAMISEMI ili kuongeza kasi ya upimaji wa ardhi sambamba na upangaji wa matumizi ya ardhi.**

2.1.20 **Taarifa Kuhusu Programu ya Upimaji na Umilikishaji wa Ardhi Nchini**

Mheshimwa Spika, Kamati ilipokea taarifa ya utekelezaji wa Programu ya Upimaji na Umilikishaji wa ardhi nchini, (*Land Tenure Support Programme*). Kamati inaipongeza Wizara kwa kuanzisha programu hii kwa kuwa imelenga kuongeza faida kwenye mikataba ya uwekezaji katika mashamba makubwa, kwa kuweka utaratibu bora wa umiliki ardhi pamoja na matumizi yake. Aidha, programu imeendelea kuratibu zoezi la upimaji na urasimishaji wa ardhi za kimila katika wilaya mbalimbali hapa nchini kwa kuanza na wilaya ya Kilombero, Ulanga na Malinyi, ambapo takribani **hakimiliki 300,000** na **hati miliki za ardhi 25,000** zimetolewa kwa muda wa miaka 3, ambazo zitatumika kama dhamana ya kuwawezesha wakulima na wafugaji kupata mikopo. **Kamati inaishauri Serikali kutoa Elimu kwa umma kuhusu sheria ya ardhi vijijini ili kuwapa uelewa wananchi kwa lengo la kupunguza migogoro ya ardhi nchini. Aidha, Kamati inaishauri Serikali kuongeza Kasi ya upimaji na urasimishaji ardhi ili kuwawezesha wananchi kupata hakimiliki watakazotumia kama dhamana ya kupata mikopo ili waweze kujikwamua kiuchumi. Vilevile Kamati inaishauri Serikali iandae mipango bora ya matumizi ya ardhi vijijini kwa lengo la kupunguza migogoro ya ardhi hapa nchini.**

2.1.21 **Mikutano na Wizara ya Maliasili na Utalii**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya mikutano mbalimbali na Wizara ya Maliasili na Utalii. Katika mikutano hiyo, taarifa zifuatazo zilijadiliwa:-

2.1.22 Taarifa kuhusu Utendaji wa Shirika la Hifadhi la Taifa (TANAPA)

Mheshimiwa Spika, Katika taarifa ya utendaji ya Shirika la Hifadhi za Taifa (TANAPA) Kamati ilibaini kuwa kati ya hifadhi 16 zinazosimamiwa na Shirika ni hifadhi 4 tu zinazojitegemea na ambazo mapato yake hutumika kusaidia hifadhi zingine 12 ambazo hazijaweza kujitegemea kutokana na sababu mbali mbali zikiwemo kutotangazwa vya kutosha na kukosa miundombinu ya kuleta watalii.. Vile vile Kamati imebaini kuwepo kwa changamoto kadhaa zinazozikabili hifadhi zetu ikiwa ni pamoja na ujangili na migogoro ya mipaka kati ya hifadhi na vijiji vinavyopakana na hifadhi. Kamati imefurahishwa na hatua zinazochukuliwa na Shirika la Hifadhi za Taifa kwa jinsi linavyowashirikisha wananchi hususan wanaoishi kuzunguka Hifadhi za Taifa katika kuzilinda Maliasili zetu kupitia mpango wa ujirani mwema. Hata hivyo ipo changamoto ya wanyama waharibifu kuvamia mashamba ya wananchi kujeruhi au kuuwa wananchi. **Kamati inaishauri Serikali kupitia upya sheria ya kifuta jasho na kifuta machozi kwa wananchi walioathiriwa na wanyama waharibifu kwani utaratibu uliopo sasa hauwaridhishi wananchi hali ambayo inawafanya wawachukie wanyamapori na hivyo kutotoa ushirikiano wa kutosha kulinda maliasili hiyo adimu.**

2.1.23 Taarifa kuhusu hali ya Ujangili nchini

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitaarifiwa kuwepo kwa mbinu mpya ya ujangili ambapo majangili wanatumia sumu kuuwa wanyamapori. Mbinu hii mpya na ni hatari sana kwa uhifadhi kwani siyo tu inaua wanyama wengi kwa wakati mmoja bali pia inaua wanyama wasiokusudiwa. Aidha majangili wamekuwa wakibadili mbinu za usafirishaji wa nyara za Taifa mara kwa mara na kufanya zoezi la kuwadhhibiti kuwa gumu. **Kamati inaishauri Serikali kubadili mbinu za kupambana na majangili kwa kuongeza vifaa vya mawasiliano, silaha za kisasa na kuunda kikosi maalumu kwa ajili ya kupambana na ujangili na kutumia kikosi chake cha Intelijensia kubaini mtandao wa ujangili wa Tembo nchini ili kuokoa rasilimali hii muhimu iliyo hatarini**

kutoweka. Kamati inapongeza Serikali kuanzisha utaratibu wa kuwa na jeshi Usu (Para military) katika kulinda raslimali za wanyamapori.

Aidha, Serikali iongeze kasi ya ushirikishwaji wa wananchi wanaishi kuzunguka hifadhi zetu kwa kuwapa elimu na kuhakikisha wanafaidika na Raslimali hiyo, hii itakuwa njia bora zaidi na yenye gharama nafuu ya kupambana na ujangili.

2.1.24 Taarifa ya Utekelezaji wa bajeti ya Wizara ya Maliasili na Utalii kwa Mwaka 2016/2017 pamoja na makadirio ya mapato na matumizi ya wizara hiyo kwa Mwaka 2017/2018

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa ya utekelezaji wa bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2016/17, pamoja na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Maliasili na Utalii kwa Mwaka wa Fedha 2017/18 na kuiwasilisha Bungeni.

2.1.25 Taarifa kuhusu Maendeleo ya Misitu na Nyuki Nchini

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea taarifa kuhusu maendeleo ya rasilimali ya Misitu na Nyuki inayosimamiwa na Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania (TFS). Katika taarifa hiyo faida mbali mbali za misitu ziliainishwa ikiwa ni pamoja na kuhifadhi mazingira, kutoa ajira, kupunguza umaskini, kuhifadhi bioanuai, kuhifadhi udongo, chanzo cha nishati na maji. Aidha, misitu ni muhimu katika kurekebisha mfumo wa hali ya hewa na kupunguza athari za mabadiliko ya tabianchi. Kamati inatambua mchango mkubwa wa sekta ya misitu katika kukuza uchumi wa nchi kwani huchangia wastani wa **asilimia 3.2** ya Pato la Taifa, na **asilimia 5.9** ya mapato yatokanayo na biashara ya nje.

Mheshimiwa Spika, pamoja mchango mkubwa unaofanywa na na sekta hii, bado inakabiliwa na changamoto mbalimbali ikiwa ni pamoja na mahitaji makubwa ya mazao ya misitu ikilinganishwa na ongezeko la ujazo wa miti, upanuzi wa makazi usio na mipango endelevu ya ardhi na kuwa kichocheo kikubwa cha uvamizi wa misitu ya hifadhi, migogoro ya mipaka baina ya hifadhi za misitu na jamii inayoizunguka hifadhi, matukio ya moto katika misitu, kukosekana kwa nishati mbadala, pamoja na upungufu wa watumishi walioajiriwa kulingana na ukubwa wa eneo la misitu wanalolisimamia. **Kamati inaishauri Serikali kuongeza nguvu katika usimamizi wa rasilimali misitu kwa kuajiri askari wa kutosha pamoja na kuwaelimisha wananchi umuhimu wa misitu katika maisha ya kila siku. Aidha, serikali iongeze wataalam wa misitu ili waweze kufanya shughuli za ugani. Vilevile Serikali iangalie uwezekano wa kutoa ruzuku kwa nishati mbadala kama vile umeme, gesi na mafuta ya taa hali ambayo itatoa bei nafuu kwa nishati hizi na kuwavutia watumiaji wengi kupunguza utegemezi katika matumizi ya kuni na mkaa na hivyo kuokoa misitu yetu.**

Mheshimiwa Spika, ipo changamoto inayotokana na mfumo wa usimamizi na mgawanyo wa rasilimali za misitu ambao kwa kiasi kikubwa unaleta mgongano na mwingiliano katika kusimamia rasilimali hizo. Mfano:-

- Serikali kuu kupitia Wakala wa Misitu inamiliki na kusimamia misitu yenye hekta 15.84 milioni sawa na asilimia 35
- Serikali za vijiji hekta 21.6 milioni sawa na asilimia 45
- Serikali za Mitaa hekta 3.36 milioni sawa na asilimia 7
- Sekta binafsi hekta 3.36 sawa na asilimia 7
- Ardhi ya jumla hekta 2.4 milioni sawa na asilimia 5 na,
- Ardhi za miliki nyingine hekta 480.000 sawa na asilimia 1

Takwimu zinaonyesha kuwa Serikali za vijiji na Serikali za mitaa kwa pamoja zinamiliki asilimia 52 wakati Serikali kuu inamiliki na kusimamia

asilimia 35 tu. Aidha uharibifu mkubwa wa misitu unatokea katika misitu ya Serikali za vijiji na ile ya Serikali za mitaaa.

Kamati inashauri kuwa ili kukabiliana na changamoto hii ni vema usimamizi wa raslimali za misitu zisimamiwe na Mamlaka moja yenye nguvu lakini umiliki wa misitu hiyo ubaki kwa wahusika. Ili kufanikisha hilo ni muhimu Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania ikafanywa kuwa Mamlaka ya Misitu Tanzania ili kuipa nguvu ya kisheria ya kusimamia raslimali za misitu nchini. Aidha Serikali ihakikishe inakiimarisha Chuo cha Misitu cha Olmotonyi ili kitoe wahitimu wa kutosha watakaohudumia misitu yetu kuanzia ngazi ya vijiji.

2.1.26 Taarifa Kuhusu Changamoto ya Kuzibwa kwa Shoroba Katika Hifadhi za Taifa

Mheshimiwa Spika, nchi yetu imebarikiwa kuwa na maeneo mengi yenye wanyamapori, yakiwemo mapori tengefu, Mapori ya Akiba, Hifadhi za Jamii (WMA) na Hifadhi za Taifa. Aidha, yapo maeneo mengine yasiyohifadhiwa yalitumika kama mapito ya wanyamapori toka enzi kutoka hifadhi moja kwenda nyingine yaani shoroba. Kwa muda mrefu hapakuwa na sheria ya katazo la shughuli za kibinadamu katika maeneo hayo, wala hapakuwa na alama zilizokuwa zinaonesha kuwa maeneo hayo ni mapito ya wanyama hali iliyosababisha shoroba nyingi kuvamiwa na sasa ni makazi na mashamba ya watu. Vile vile, upanuzi wa miundo mbinu ya barabara, umeme, simu na maji pamoja na kukosekana kwa mipango ya matumizi bora ya ardhi katika vijiji vinavyozunguka maeneo ya hifadhi kumesababisha shoroba nyingi kuzibwa hali inayosababisha migogoro ya wanyama kuvamia maeneo ya watu. Kamati ilipata bahati ya kutembelea Jumuiya ya Hifadhi ya wami Mbiki na kujionea jinsi shughuli za kibinadamu zinavyotishia kuziba shoroba hii muhimu inayounganisha ikolojia ya saadan, Mikumi, na Pori la Akiba la Selous inavyotishiwa kutoweka. Aidha Kamati ilijionea jinsi shoroba inayounganisha ikolojia ya Tarangire, Ziwa Manyara na

Ngorongoro inavyotishia kutoweka kutokana na shughuli za binadamu zinazoendelea katika maeneo hayo. **Kamati inaishauri Serikali kwa kushirikiana na wananchi wanaoishi maeneo hayo, kuzibaini shoroba zote zilizopo na zilizofungwa ili zifunguliwe na kutungiwa sheria ili ziweze kuheshimiwa na kutumiwa na wanyamapori hali ambayo itapunguza migogoro inayotokana na wananchi kushambuliwa na wanyamapori wanapopita katika njia zao za asili.**

2.1.27 **Taarifa kuhusu Maendeleo ya Utalii Nchini**

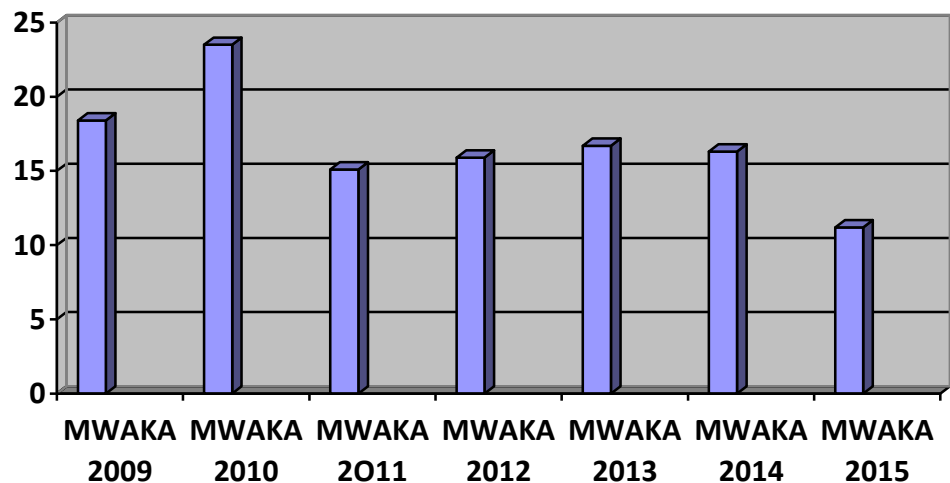
Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili taarifa kuhusu maendeleo ya utalii nchini. Mbali na mafanikio katika sekta ya utalii bado Serikali haijawekeza vya kutosha katika utalii wa aina nyingine kama vile utalii wa fukwe za bahari, uvuvi, utamaduni na maeneo mengine. Serikali imeelekeza nguvu nyingi katika utalii wa wanyamapori hasa ukanda wa kaskazini. **Kamati inaishauri Serikali kuweka mikakati itakayohakikisha kuwa vivutio vyote vya Utalii vilivyopo nchini vinaendelezwa na kutangazwa ipasavyo ili kuvutia watalii wengi kutembelea nchi yetu na hivyo kuongeza pato la Taifa litokanalo na utalii.**

Aidha, TANAPA iangalie uwezekano wa kupata maeneo ambayo wanaweza kutumia kama Vivutio vya Utalii kwa kuweka Wanyama Pori mbalimbali pamoja na shughuli za Kitalii zinazopatikana kwenye Hifadhi ili kuvutia Watalii wengi zaidi ambao hawana muda wa kufika kwenye Hifadhi. Hii itachangia kukuza Utalii wa ndani na kuongeza ajira kwa Watanzania hasa wanaozunguka maeneo husika.

2.1.28 **Mkutano na Wadau wa Uwindaji wa Kitalii nchini**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilikutana na Wadau wa uwindaji wa Kitalii nchini na kupokea malalamiko yao kuhusu hatua ya Waziri wa Maliasili na Utalii kufuta leseni zote za umilikaji vitalu kwa kipindi cha 2018-2022 zilizotolewa kihalali na wizara. Serikali inapaswa kufahamu kwamba biashara ya utalii inahitaji umakini

mkubwa "*very delicate*" hivyo mabadiliko kidogo yanaweza kuathiri mpango mzima. Aidha ni biashara inayohitaji muda kujipanga, kuitangaza na kuwapa imani watalii na wawekezaji katika sekta hii. **Kamati inaishauri serikali kuangalia upya mfumo mzima wa ugawaji wa vitalu vya uwindaji nchini kwani ni eneo ambalo limelalamikiwa sana na wadau na kwamba kutokuwa na mfumo thabiti na mabadiliko ya mara kwa mara yamelikosesha Taifa mapato kwa vile watalii wa uwindaji wamesitisha safari zao mara nyingi kutokana na kukosekana kwa uhakika wa biashara hii. Mwenendo wa mapato yatokanayo na uwindaji wa kitalii unaonesha kuwa mapato yameshuka kutoka Dola za kimarekani million 23.5 mwaka 2010 hadi kufikia Dola za Kimarekani million 11.2 mwaka 2015 kama inavyoonekana katika kielelezo namba moja hapo chini. Kamati inalishauri Bunge Kupitia Kamati ya Ardhi, Maliasili na Utalii Kuunda Kamati maalum itakayochunguza changamoto zilizoko katika Tasnia hii na kuishauri Serikali ipasavyo.**

KIELELEZO: Mwenendo wa Mapato yatokanayo na Uwindaji wa Kitalii katika kipindi cha Miaka Sita (2009 - 2015) katika Milioni za Dola za Kimarekani (US\$ Milion)

2.1.29 SEMINA

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipewa Semina tatu kutoka Mashirika yasiyo ya kiserikali kama ifuatavyo:-

1. *Tanzania Forest Conservation Group* - Semina ilihusu urasmishaji wa sekta ya Mkaa nchini.
2. Oxfam - Semina ilihusu changamoto mbali mbali katika sekta ya ardhi.
3. *Lawyers Environment Action Team na LSP II*- Semina ilihusu mgongano wa kisheria katika usimamizi wa maliasili na ardhi.

Katika semina hizo Kamati imebaini mambo yafuatayo:-

- Wananchi wengi hawazijui sheria za ardhi na hivyo kujikuta wakiingia katika migogoro ya ardhi bila kujua. Vilevile imebainika kuwa wananchi wengi wanamilikishwa ardhi kwa kutumia majina yasiyo rasmi, hali hii inasababisha mtu mmoja kumiliki viwanja vingi bila kuwa na uwezo wa kuviendeleza na kuwanyima fursa wananchi wengine wenye uwezo wa kuendeleza viwanja hivyo
- Hakuna Sera wala sheria inayoelekeza upandaji, utunzaji na uvunaji wa miti kwa ajili ya matumizi ya mkaa na kuni ambavyo ni vyanzo vikubwa vya nishati majumbani na kwa hali hiyo basi vimekuwa chanzo kikubwa cha uharibifu wa Misitu kutokana na ukataji holela wa miti na uchomaji wa mkaa na hivyo kutishia nchi yetu kugeuka jangwa.
- Gharama kubwa za nishati mbadala kama umeme, gesi, na mafuta ya taa zinazosababishwa na tozo mbalimbali zinazotozwa katika nishati hizo na hivyo kuwafanya watu wengi washindwe kumudu gharama zake na kulazimika kutegemea mkaa na kuni pekee kumeongeza shinikizo katika kutumia misitu.

- Kuna mgongano wa baadhi ya sheria ya Ardhi ya vijiji, Sheria ya wanyamapori, Sheria ya Mimitu na nyinginezo nyingi zinavyoathiri utekelezaji wa sera mbalimbali.

Kamati inaishauri serikali kurasimisha sekta ya mkaa kwa kuitungia sera na sheria ili kuinusuru mimitu yetu. Aidha Kamati inaishauri serikali kuongeza jitihada za kuelimisha wananchi kuhusu sheria za ardhi na wajibu wao katika kuzitekeleza ili kupunguza migogoro inayoweza kujitokeza kwa kukosa elimu. Vilevile Kamati inaishauri Serikali kuziangalia upya baadhi ya sheria zenye mgongano na kuzirekebisha ili kuondoa mgongano uliopo na kuongeza ufanisi.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI

3.1 MAONI

- i) Ufinyu wa bajeti na fedha kutotolewa kwa wakati kumesababisha wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi na Wizara ya Maliasili na Utalii kushindwa kufanya ukaguzi wa maeneo na uandaaji wa mipango bora ya matumizi ardhi na kusababisha ongezeko kubwa la migogoro ya ardhi
- ii) Kutokuandaa miundombinu ya mifugo nje ya hifadhi kunasababisha wafugaji kuvamia Hifadhi za Taifa, Mapori ya Akiba, Mapori Tengefu na Misitu ya Hifadhi na kuzidisha uhasama baina ya Wafugaji na Wahifadhi na kusababisha kuharibika kwa mazingira katika maeneo hayo na kuchangia kukauka na kuharibika kwa vyanzo vya maji, ukame na mabadiliko ya Tabianchi.
- iii) Kukosekana kwa utulivu katika sekta ya uwindaji wa kitalii kunakotokana na matamko ya mara kwa mara ya Serikali, pamoja na kubadilika kwa taratibu mbalimbali za ugawaji wa vitalu bila kushirikisha wadau kunasababisha wawekezaji kusita kuwekeza, watalii wawindaji kusitisha safari zao na kulikosesha Taifa mapato
- iv) Kutobainishwa kwa mipaka kati ya hifadhi na wananchi wanaopakana na hifadhi kunachangia kuongezeka kwa migogoro ya mipaka katika hifadhi hali inayojenga mahusiano mabaya baina ya hifadhi na wananchi na kusababisha kuongezeka kwa uhasama kati ya askari wa wanyamapori na wananchi

- v) Kutorekebisha kanuni zinazohusu maswala ya fidia kama kifuta jasho, na kifuta machozi zilizopitwa na wakati kunapelekea wananchi kutolipwa fidia wanavyostahili na kusababisha hasara na hasira kwa wananchi pale mazao yao yanapoliwa na wanyama waharibifu, au pale wanapojeruhiwa au wanapouawa na wanyama wakali. Aidha inaleta mtazamo hasi kwa wananchi kuwa nchini Tanzania wanyamapori ni bora kuliko binadamu
- vi) Serikali kutoweka mikakati, sheria na kanuni madhubuti za kulinda maeneo ya hifadhi hasa njia na mapitio ya wanyama (*Wildlife corridors*) kumesababisha baadhi ya shoroba kuzibwa na nyingine zimo hatarini kutoweka.
- vii) Kukosekana kwa mikakati thabiti ya kuhamasisha na kutangaza utalii wa ndani kumesababisha mapato yatokanayo na utalii wa ndani kuwa madogo
- viii) Uvamizi wa misitu kwa shughuli za binadamu ikiwemo kilimo, ufugaji, makazi na uchimbaji wa madini kumesababisha uharibifu mkubwa wa misitu na hivyo kutishia kuenea kwa jangwa nchini
- ix) Kutokuwepo kwa mamlaka moja inayosimamia matumizi ya rasilimali za misitu kunapelekea kukosa udhibiti wa matumizi na kusababisha uharibifu mkubwa wa misitu inayomilikiwa na vijiji na serikali za mitaa
- x) Kutotenga fedha za kutosha kwa ajili ya upimaji wa ardhi kunapelekea zoezi la upimaji wa maeneo na uainishaji wa mipaka kukwama na kusababisha ongezeko la migogoro ya Ardhi baina ya watumiaji mbalimbali.

- xi) Kutozingatia matumizi ya sheria za ardhi kumesababisha wananchi kuvamia mashamba hasa yale yaliyotelekezwa na ambayo yapo kwenye hatua za ubatilisho na kupelekea ongezeko la migogoro ya ardhi;
- xii) Kumiliki ardhi kwa kutumia majina yasiyo rasmi kumesababisha watu wachache kuhodhi ardhi kubwa bila kuiendeleza na kuwanyima fursa watu wengine wenye uwezo wa kuiendeleza

3.2 **MAPENDEKEZO**

Mheshimiwa Spika, baada ya kueleza maoni ya Kamati, naomba kutoa maoni, Mapendekezo na Ushauri wa Kamati kama ifuatavyo:-

3.3 **Migogoro ya Ardhi katika maeneo ya hifadhi**

Kwakuwa kulikuwa na zoezi la kuainisha na kuhakiki maeneo ya mipaka, na kwa kuwa zoezi hilo lilionekana kukwama kutokana na ukosefu wa fedha za kutosha kuendeleza zoezi hilo, hivyo basi **Serikali ifikirie upya na kutenga fedha za kutosha kwa lengo la kuendelea kuainisha mipaka ya maeneo katika hifadhi ili kumaliza migogoro ya ardhi katika hifadhi na mapori tengefu hapa nchini.**

3.4 **Migogoro kati ya Hifadhi na Wafugaji**

Kwa kuwa kumekuwa na malalamiko mengi ya Wafugaji kukamatiwa mifugo yao kwa madai kuwa wameingiza katika hifadhi, na kwa kuwa hali hiyo imesababisha migogoro mingi kati ya wafugaji na Wahifadhi ikiwa ni pamoja na uhasama, rushwa na mifugo kupigwa mnada au kutaifishwa kinyume cha sheria, Hivyo basi **Kamati inashauri Bunge liunde kamati Teule ya kuchunguza malalamiko na migogoro kati ya Wahifadhi na wafugaji ili iweze kuibaini na kuishauri Serikali hatua za kuchukua kumaliza malalamiko na migogoro hiyo.**

3.5 **Uvamizi wa Mifugo katika Hifadhi**

Kwa kuwa kumekua na ongezeko kubwa la mifugo kuvamia hifadhi kutokana na kukosa miundombinu ya mifugo nje ya hifadhi na kwa kuwa ongezeko hili limesababisha uharibifu kwa uoto wa asili na vyanzo vya maji na kusababisha baadhi ya mito kukauka, hivyo basi kamati inashauri Serikali kujenga mabwawa, visima na malambo katika vijiji vyote vinavyozunguka mapori na hifadhi kwa ujumla.

3.6 **Uwindaji wa Kitalii**

kwa kuwa Waziri wa Maliasili na Utalii ametangaza kufuta leseni zote za vitalu vya uwindaji kinyume cha sheria na kusababisha taharuki katika Tasnia ya uwindaji,na kwakuwa hatua hiyo imeondoa utulivu hali inayofanya wawekezaji kusita kuendelea kuwekeza katika vitalu kwa kukosa uhakika wa kumiliki vitalu na baadhi ya wawindaji wa kitalii kusitisha safari zao,hali ambayo imepelekea kushuka kwa mapato yatokanayo na uwindaji wa kitalii, Hivyo basi **Kamati inaliomba Bunge kuunda kamati ndogo ya uchunguzi ili ijiridhishe**

kama mikakati inayochukuliwa na Serikali ya kugawa vitalu vya uwindaji kwa njia ya mnada pamoja na maboresho mengine yatachangia kuongeza pato la taifa litokananlo na sekta ya uwindaji wa kitalii.

3.7 Mabadiliko ya Sheria ya Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro

Kwa kuwa sheria na 413 ya Mwaka 1959 iliyoanzisha Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro imepitwa na wakati, na kwa kuwa sheria hio inaonekana kusababisha mazingira magumu kwa Mamlaka ya hifadhi ya Ngorongoro kuweza kuwahudumia wananchi wenyeji wa eneo la Ngorongoro, na kwa kuwa ukosefu wa huduma hizo unapelekea migogoro kati ya wananchi wenyeji na wahifadhi, hivyo basi Kamati inashauri Bunge liitake Serikali kuhuisha Sheria iliyoanzisha Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro ili iendane na hali halisi iliyopo sasa.

3.8 Kufanya tathimini ya mfumo wa matumizi mseto ya ardhi katika Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro

Kwa kuwa Serikali imekuwa ikitumia mfumo wa matumizi mseto ya ardhi katika Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro, na kwa kuwa mfumo huo umeleta changamoto nyingi ikiwemo ongezeko la watu na mifugo katika hifadhi linalopelekea kuongezeka kwa gharama za Mamlaka kuwahudumia wananchi wao, hivyo basi Kamati inaishauri Serikali kufanya tathimini ya kina kuhusu mfumo wa matumizi mseto ya ardhi ili kubaini kama una tija.

3.9 Kuzibwa kwa shoroba katika hifadhi za Taifa

Kwakuwa kwa muda mrefu Serikali imeshindwa kuorodhesha shoroba na kuziwekea mipaka na sheria, na kwa kuwa hali hio imesababisha wananchi wengi kuvamia shoroba hizo kwa shughuli za binadamu na kupelekea shoroba nyingi kuzibwa na kusababisha baadhi ya vinasaba vya wanyama pori kupotea na

kuongezeka kwa matukio ya wananchi kushambuliwa na wanyama pindi wanyama hao wanapopita katika njia zao za asili (Shoroba), hivyo basi, **Kamati inaliomba Bunge kuitaka Serikali ibainishe maeneo yote ya shoroba na kuyawekea mipaka pamoja na kanuni za kuyatambua maeneo hayo ili wanyamapori waendeleo kupita bila kusababisha madhara kwa binadamu na mali zao.**

3.10 Maendeleo ya Utalii

Kwa kuwa Serikali imewekeza zaidi katika utalii wa Wanyamapori, Na kwa kuwa Serikali haijaonyesha kabisa nia ya kviendeleza na kuvitangaza vivutio vingine vya Utalii na hivyo kusababisha kushuka mapato yatoakanayo na Utalii, hivyo basi **Kamati inaishauri Serikali kuweka mkakati wa kuvitambua, kviendeleza na kuvitangaza vivutio vyote vya Utalii vilivyopo nchini ili kuvutia Watalii wengi kutembelea nchi yetu na hivyo kuongeza pato litokanalo na Utalii. Aidha, serikali inashauriwa kuboresha miundombinu katika maeneo yenye vivutio vya utalii ili kuwavutia wawekezaji kuwekeza kwenye maeneo ya utalii**

3.11 Kuanzisha mamlaka moja ya udhibiti wa matumizi ya rasilimali za misitu

Kwakuwa kumekuwepo na utaratibu wa wamiliki mbalimbali wa misitu kusimamia matumizi ya misitu wanayomiliki na kwa kuwa hali hiyo imesababisha uharibifu mkubwa wa misitu inayomilikiwa na vijiji na Serikali za Mitaa kwa kukosa udhibiti wa matumizi, hivyo basi Kamati inaliomba Bunge kuitaka Serikali kuibadilisha Wakala wa huduma za Misitu kuwa Mamlaka itakayosimamia matumizi ya rasilimali za misitu huku misitu ikiendelea kumilikiwa na mamlaka husika.

3.12 **Mpango kabambe wa kuendeleza miji nchini**

Kwakuwa kumekua na ujenzi holela wa makazi ya watu katika miji mingi na maeneo mbalimbali hapa nchini, na kwakuwa ujenzi huo usiofaa unapelekea watu kujenga bila kuwa na vibali vinavyostahili na kupelekea kuwa na miji isio na mpangilio na hadhi inayostahili mijini, hivyo basi Wizara ya Ardhi kushirikiana na Tamisemi wahakikishe wanaanda mipango kabambe ya kuendeleza miji mikubwa hapa nchini kama ilivyofanya kwa Mwanza na Arusha kwa lengo la kutokomeza ujenzi holela, kuleta hadhi na kuendeleza miji iliyopo nchini Tanzania

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO

4.1 Shukurani

Mheshimiwa Spika, mafanikio ya Kamati ya Ardhi Maliasili na Utalii katika kutekeleza shughuli zake kwa Mwaka 2017, yametokana na ushirikiano wa karibu sana na Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, na Wizara ya Maliasili na Utalii pamoja na Taasisi na Mashirika yaliyo chini ya Wizara hizi, Mashirika ya Kitaifa na Kimataifa pamoja na wadau wetu wote, napenda kuwashukuru wote kwa ujumla.

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee napenda kukushukuru kwa ushirikiano tulioupata kwa mwaka mzima wakati Kamati inatekeleza majukumu yake. Aidha, napenda kumshukuru Katibu wa Bunge ndugu Stephen Kagaigai pamoja na sekretarieti ya Kamati hii Ndugu Athuman Hussein, Dickson Bisile, Gerald Magili, Haika Mtui na Jane Ndulesi kwa kuratibu shughuli zote za Kamati kwa kipindi chote cha Mwaka 2017.

Mheshimiwa Spika, Kipekee niwashukuru waheshimiwa wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii kwa kutoa maoni, ushauri pamoja na ushirikiano wao kwenye Kamati, hali iliyowezesha kufanikisha kazi zote za Kamati yetu. Naomba niwatambue kama ifuatavyo

1. Mhe. Kemilembe J. Lwota, Mb, - M/Mwenyekiti
2. Mhe. Fredy Atupele Mwakibete, Mb, - Mjumbe
3. Mhe. Devotha Mathew. Minja, Mb, - Mjumbe
4. Mhe. Grace Sindato Kiwelu, Mb - Mjumbe
5. Mhe. Jaffar Sanya Jussa, Mb, - Mjumbe
6. Mhe. Joshua Samweli Nassari, Mb, - Mjumbe
7. Mhe. Khalifa Salim Sulemain, Mb, - Mjumbe

8.	Mhe. Lucy Fidels Owenya, Mb,	-	Mjumbe
9.	Mhe. Magdalena Hamisi Sakaya, Mb	-	Mjumbe
10.	Mhe. Mary Pius Chatanda, Mb	-	Mjumbe
11.	Mhe. Musukuma Joseph Kasheku, Mb	-	Mjumbe
12.	Mhe. Omari Abdallah Kigoda, Mb	-	Mjumbe
13.	Mhe. Pauline Philipo Gekul, Mb	-	Mjumbe
14.	Mhe. Richard Mganga Ndassa, Mb	-	Mjumbe
15.	Mhe. Risala Kabongo, Mb	-	Mjumbe
16.	Mhe. Shabani Omari Shekilindi, Mb	-	Mjumbe
17.	Mhe. Silafu Jumbe Maufi, Mb	-	Mjumbe
18.	Mhe. Sebastian Simoni Kapufi, Mb	-	Mjumbe
19.	Mhe. Yussuf Salim Hussein, Mb	-	Mjumbe
20.	Mhe. Zainabu Nuhu Mwamwindi, Mb	-	Mjumbe
21.	Mhe. Yussuf Haji Khamis, Mb	-	Mjumbe
22.	Mhe. Neema William Mgaya, Mb	-	Mjumbe
23.	Mh. Nappe Moses Nnauye, Mb	-	Mjumbe

4.2 Hoja

Mheshimiwa Spika, baada ya kueleza Shughuli zilizotekelezwa, Uchambuzi wa matokeo ya utekelezaji wa shughuli za Kamati, maoni na Mapendekezo sasa naomba kutoa hoja kwamba Bunge sasa liipokee na kuikubali Taarifa ya Kamati ya Bunge ya Ardhi Maliasili na Utalii kwa Mwaka 2017, pamoja na maoni na mapendekezo yaliyomo katika Taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Mhe. Kemilembe J. Lwota, Mb
M/MWENYEKITI
KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA ARDHI,
MALIASILI NA UTALII
 9 Februari, 2018